

§ 41 (NCl., 120.19); a comparar amb Jaume I: «que la -ns rendria ab aytal condició que-ls sarraïns e les sarraïnes ne poguessen trer tota lur roba, e que hom no-ls *escorcoylàs* ni-ls faés neguna vilania, e que fossen en nostre guiatge tro a Cuylera» (Ag., 316); «es Costuma de Tortosa que si-l Veguer covendrà a anar al Grau de Tortosa per *escorcollar* leyns o barques que vagen en terra de sarraïns --- que dos prohòmens o tres --- vagen ab lo Veguer», *CostTort.* (ed. Ol., 468); en el llenguatge més aragonès o mossàrab que català usat en la correspondència amb sarraïns: «una barcha cargada d'averes la qual En G. Escribano avia *escorcollada* e preso l'aver de los moros e lexado l'aver de los christianos», a. 1296 (*BABL* v, 297); «fou encolpada una fiyla d'En Mateu Redon, e fo *escorcoylada*, e trobaren-l'en e-l si dos sols.», procés de P. de Palau, Camarasa, 1297 (CaCandi, *MischCat.* II, 180); «no sien agreujats sobre açò ne *escorcoiats* los lurs fóndec per rahó d'açò», a. 1313 que Capmany (*Mem.* IV, 58), grafia erròniament *-ojats*.

En uns notícies relatives a disputes entre saquejadors: «ten gran pressa avia a la porta de la ciutat de Sàçer, que a so poch, senyor, que s'i troba a *escorcoyar* los estadans de Sàçer a la porta, trobam, En G. Pera de Folchres e io, que lo Governador no volia que hom los *escorcoyas*; e mentre que los Sasareses axien de la terra, la nostra gent anave per la terra e robaven e prenien tot lo melor», 1329 (*BABL* IV, 435); cercant armes els francesos a la vetlla de les Vespres «dixeren que a les dones les havien comanades, e *escorcollaren* les dones», Muntaner (§ 43, Casac. I, 95.4); «no dejen intrar --- en alberc d'algu per tolre armes, o per *scorcollar* algu --- per bé que port armes vedades», Tortosa, 1341 (*BABL* XI, 417); «disent que li havia obertes les arques, *scorcollant-les* per un mentel», ross., a. 1424 (*InuLC*); «Alexànder no gosava entrar en la cambra de sa muller, tro que un dels ministres havia tota la cambra e les caxes *scorcollats* e scodrinysats, per veure si hi havia armes ne armats», S. xv, en el *Li. d'Ajustaments* de la Bibl. Univ. Bna., fº 32v; «lo maltracte que --- se fa als peregrins --- *escorcollant-los* si aporten pa ---», a. 1585 (*Ardits* v, 520); «allí *ascorcolaren* al dit Tolse y a la andorrana per a saber si aportaven menuts falsos», a. 1585 (CaCandi, *MischCat.* II, 79); *scorcollar*, encara, Solsona 1434 (*BABL* XI, 325), etc.

I si hi afegim encara la documentació freqüent del postverbal *escorcoll* que donaré més avall, ens farem càrrec ben bé de l'intens desplegament del mot en la vida antiga de la nostra nació, i particularment en l'esfera militar, naval i política, cosa que no exclou que s'estengués a totes les activitats dels antics catalans, que de fet, però, no se'n parla.

Us reprès vigorosament des dels primers grans escr. Renaix.: «Ay! eren ulls d'aterradora ceya, / y llullada, *escorcollant-me*, 'm deya: / —Ton fill, ton fill hermós, com no és aquí?», «lo taup al niu de l'àliga, lo peix al núvol *colca*: / als cims on espigaren sos pins torna la nau; / en lo jaç de la dayna la rêmora 's revolca / y *escorcolla* 'l d'Hesperis algun marí gripau». *Atl.* (102, 140); «y, ab la inquietud del dubte --- s'ar-

ribà a la cantonada de la Rambla de Sta. Madrona, qu' *escorcollà* de cap a cap ab la vista», «*escorcollava* ab los ulls, flayrava, escoltava com un cassador», «encaminà la conversa a --- *escorcollar* al mateix temps lo passat y present de la cusidora», Noller (*La Pap.*, 86, 209, 24).

Popularment el mot continua usual a tots els dialectes de la llengua potser amb l'excepció de les Illes (pron. *askurkuyá* allà on *yl* > *y*, cf. *escorcoy* en mss. de Muntaner i dels *Ardits*); perquè no cal pendre seriosament un periodista anticatalà que declarava el 1975, que només *registrar* és valencià car fóra com pretendre que no s'usa en el cat. del Principat, sota el pretext que avui, en la vida del carrer i carcerària, del Cap i casal es diu «registrar» (o l'horrend *cachejar*); el fet és que fins a l'extrem Sud veiem: «es casaes y es que ya van doblan el llomo, estan assentats en es bancs, *escorcollan*» en el popularíssim llenguatge de les *Canyissaes* (86) monoverines; i a l'extrem Nordoest em contaven com uns bandolers «ban fê un *askorkôl* a 'Ucata» (Surp, 1958).

Ha tingut curs certa enginyosa etimologia entre romanistes estrangers, intrigats per un mot tan original del català. Ja el vell mestre Bourciez posava de relleu, com a exemple eloqüent d'atrevides metàfores romàniques, en els *Éléments de Linguistique Romane*, el cat. *escorcollar* del ll. CURCULIO 'corc, cuc del blat, etc.' (1909); i quasi al mateix temps M-Lübke (sigui per haver-ho llegit allà o haver-hi arribat pel seu compte) va dir el mateix i encara amb menys explicació incoent-lo en els derivats del seu CURCULIO (*REW*, 2414).

Ho pren com a propi l'*AlcM*: «*escorcollar* devia significar originàriament 'llevar el *corcoll*, examinar fins al *corcoll*'. Això, però, no està en català sinó en jargó etimologista, car no es pot dir que hi hagi tal paraula catalana *corcoll*: hi ha el cast. *gorgojo* 'corc, cuc dels cereals' que en la seva forma aragonesa *gorgollo*, *corcollo*, arriba a desbordar-se una mica fins a algun poble ribagorçà fronterer (Benavarrí, Tamarit): res més i observem de passada que *gorgojo* no és un terme romànic general més o menys sinó quasi només castellà (veg. *CORCAR*). Quant a això de «examinar fins al *corcoll*» sembla que es refereix a la teoria pseudo-etimològica, encara més infundada, que el mot en la frase familiar *anar de corcoll* contenia un substantiu que designava una part del cos humà: com demostro en el passatge corresponent d'aquesta obra (ibid.), això no és més que una variant de *anar de capoll*, la baldufa, on el mot s'ha alterat en alguns llocs per una contaminació.

És a dir, parlant clar, aquesta teoria consistiria a suposar una derivació verbal, d'un tipus per cert poc comú i no gaire fàcil de justificar, d'un mot *CURCULIU afi al ll. *curculio* i al cast. *gorgojo*, que hagués existit en forma enterament hipotètica i poc probable en la nostra llengua en temps preliteraris; i que s'hagués passat des d'un significat de 'treure els cucs de la farina o els grans de blat o altre cereal' a 'escurtar la farina o blat amb aquest fi' i d'ací 'escorcollar'.